

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора

БАХМАТ Наталії Валеріївни

на дисертацію **ТИМОШЕНКО Валентини Іванівни**

**«ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗВ'ЯЗКУ В
МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ»,**

подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дослідження та зв'язок із планами відповідних галузей науки. Актуальність дисертаційного дослідження Тимошенко В.І. продиктована реалізацією Національної програми інформатизації, розробленням національних стандартів у галузі цифровізації економіки та освіти, науки й інноватики, формуванням інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури, мережево-платформної організації інституційної життєдіяльності з гармонізацією змішаних і мережевих форм магістралей передачі сучасних наукових інформаційних даних, системної розбудови новітніх трансляційних каналів, волокно-оптичних і супутникових систем інтерактивного онлайн-зв'язку, розбудовою архітектури комп'ютерно-організованої мережі системи освіти, науки й інноватики та академічної культури як загальної компоненти світової мережі науково-метричних Інтернет-ресурсів.

Ознайомлення з результатами проведеного здобувачкою всебічного аналізу наукової літератури з проблематики професійної підготовки майбутніх менеджерів у закладах вищої освіти дає підстави для виокремлення нею суперечностей, зокрема між: станом якості організації освітнього процесу формування комунікативної компетентності зв'язку та необхідністю модернізації навчально-методичного та інформаційно-технологічного забезпечення професійної підготовки менеджерів у ЗВО; глобальними та соціальними вимірами академічної мобільності та обмеження життєвого простору безпеки й якості здобуття освіти менеджерами з комунікативною компетентністю зв'язку в умовах цивільних обмежень пандемії; аксіолого-акмеологічними потребами менеджерів до комунікативної взаємодії на рівнях, у типах і за семантикою професійної підготовки та відсутністю нормативно-правових гарантій інформаційної безпеки особистості громадянина України.

Дисертація виконана відповідно до плану НПУ імені М. П. Драгоманова (2016–2021 рр.) та відображає наукові дослідження у межах виконання тем НДР «Теорія і технологія навчання у системі професійної освіти» (ДР № 0115U000552, 2015–2017 рр.), у сфері освіти, науки та інноватики – «Теоретичні та методичні основи формування системи післядипломної освіти на засадах сталого розвитку»

(ДР № 0117U004914, 2016–2019 рр.). Тема дисертаційної роботи затверджена Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 6 від 29 жовтня 2015 року).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації Тимошенко В.І. підтверджується результатами дослідження і загалом не викликає сумніву. Експериментальна база дослідження охоплює п'ять закладів вищої освіти, а саме – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка, Бердянський державний педагогічний університет, Державний вищий навчальний заклад «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», Державний університет телекомунікацій; в експерименті брали участь 296 осіб.

Мета дослідження полягає в теоретичному та методичному обґрунтуванні освітнього процесу формування комунікативної компетентності зв'язку в професійній підготовці менеджерів у закладах вищої освіти.

Дисертантка успішно виконала низку завдань, які сприяли визначенню зазначеної мети, обравши оптимальну комбінацію методів дослідження : загальні теоретичні – контент-, івент-аналіз теоретико-методичних засад наукового тезаурусу та вокабуляра щодо інформаційної безпеки у сфері освіти, науки й інноватики наукового апарату дослідження комунікативної компетентності зв'язку в майбутніх менеджерів у закладах вищої освіти за джерельною базою психолого-педагогічної, фундаментально-філософської, соціально-політичної наукової літератури; спеціальні теоретичні методи аналізу – аксіологічний та причинно-наслідковий, прогностичний та системний аналіз якості комунікативної взаємодії реалізації академічного потенціалу закладів вищої освіти ефективності забезпечення досягнення цілей (моделі формування комунікативної компетентності зв'язку в майбутніх менеджерів; планування педагогічного експерименту, перевірки ефективності розробленої моделі); організації процесу професійної підготовки за видами діяльності: пізнавальної, навчально-дослідної, науково-методичної, випробувально-пошукової, технологічної, інструментально-практичної, стажування; навчально-науково-пізнавально-діяльнісні: мотивації, інтерактивно-ситуаційні, джерельності інформації, логіки пізнання та сприйняття, моніторингового контролю та самоконтролю, бінарні комбіновані; емпіричні методи та методики дослідження: діагностичний, спостереження, бесіди, інтерв'ювання, анкетування; педагогічний експеримент за етапами – спонукально-мотиваційним комунікативної взаємодії, аудиту, констатувальним, формувально-конативним і релевантним; статистичної обробки даних –

регресійний метод та критерій перевірки статистичних гіпотез χ^2 Пірсона для встановлення достовірних результатів.

Детальне ознайомлення з результатами дисертаційного дослідження Тимошенко В.І. дає підстави стверджувати, що сформульовані положення, висновки та пропозиції викладені на належному науковому рівні.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність у цілому.

У першому розділі «Методологічне обґрунтування інформаційної безпеки на засадах компетентнісного підходу сфери освіти, науки й інноватики» систематизовано вокабуляр щодо інформаційної безпеки у сфері освіти, науки й інноватики, зокрема дефініції: «інформаційно-комунікаційна безпека соціокультурних форм організації адміністрування професійною підготовки менеджерів» як цілісна система процесно-апаратного, програмного, інформаційно-технологічного забезпечення організаційних нормативно-правових та техніко-регулятивних засобів, орієнтованих на забезпечення захисту: інформаційного простору держави, спільнот, суспільної діяльності та окремих громадян з гарантуванням власної гідності та національної самоідентичності від несанкціонованого порушення рубежів витривалості цілісної єдності інформаційно-аналітичної системи самобутності з небажаним впливом дисгармонізації гомеостазу; транскордонних, регіональних і національних інформаційно-комунікаційних ресурсів зв'язку, семантичне призначення інформаційно-телекомунікаційних систем професійної підготовки, поінформування та просвітництва розлогої амплітуди категорій громадськості, яким гарантовано право доступу до будь-якої інформації, особливо навчально-науково-пізнавальної в галузях наук та знань менеджеризму системної суспільної діяльності на засадах сталості; є невід'ємною складовою державного суверенітету й національної безпеки, що характеризує стан державної захищеності національних інтересів інформаційної сфери налагодження комунікативної гармонізації зовнішньо-внутрішньої взаємодії зв'язків з передбаченням, усуненням та запобіганням загроз системного характеру.

У другому розділі «Інформаційно-методичне забезпечення організації освітнього процесу професійної підготовки майбутніх менеджерів» здійснено контент-аналіз як методику інтенсивного аналізу змістовно-методологічної частини конкретно заявленої ІКТ-ресурсної бази; зреалізовано для пошуку оперативної інформації наукового тезаурусу, текстових документів, в тому числі радіо, телетрансляційного зв'язку. Дисертанткою здійснено методичне обґрунтування актуалізації підготовки майбутніх фахівців засобами ІКТ-забезпечення ЗВО та конкретизовано напрями наукових шкіл фундаторів контент- та івент-аналізу ІКТ-забезпечення закладів освіти. У ході контент- та івент-аналізу встановлено, що основними засобами технічного регулювання є міжнародні

стандарти: *загального впливу* комунікативної взаємодії у системі управління якістю в сфері освіти щодо регулювання безпеки, ресурсозбереження, працезохорони, інформаційного захисту, верифікації лабораторно-випробувальної діяльності та її достовірного доведення, екологічного та енергетичного керування з гарантуванням соціальної відповідальності як гармонізованих та ратифікованих у нормативно-правових документах імплементації України до світових організацій регулювання якості та їх стандартизації; *спеціального впливу* інформаційно-аналітичного базису забезпечення комунікативної взаємодії в системах різного рівня, типів організації й управління за цільовим призначенням та у різних видах природокористування як міжнародні стандарти Консорціуму відкритих геопросторових даних (з англ. – Open Geospatial Consortium, OGC), які регламентують вимоги технічного регулювання.

У третьому розділі «Розроблення та верифікація проектової моделі формування комунікативної компетентності зв'язку майбутніх менеджерів у ЗВО» розроблено, обґрунтовано та експериментально перевірено модель формування комунікативної компетентності зв'язку майбутніх менеджерів у ЗВО згідно запитів соціально-економічного замовлення на професійну підготовку менеджерів з комунікативними компетентностями зв'язку для гармонізації сфери освіти, науки й інноватики та суспільної діяльності для сталого розвитку.

Наукова новизна і достовірність наукових положень дисертаційного дослідження.

Змістовна побудова дисертації є логічною і узгодженою з метою, завданнями, об'єктом і предметом дослідження, що сприяло розкрити авторську позицію та уперше : обґрунтувати, розробити та експериментально верифікувати модель формування комунікативними компетентностями зв'язку в майбутніх менеджерів у закладах вищої освіти, в якій функціонально взаємодіють підсистеми: функціонально-цільова, змістовно-методологічна, організаційно-технологічна та релевантна; виявити організаційно-педагогічні умови формування комунікативної компетентності зв'язку в майбутніх менеджерів у закладах вищої освіти – сприятливе ІКТ-середовище студентоцентрованого навчання з портативністю освітніх програм, наукових та соціальних сервісів, гармонізація сфери освіти, науки й інноватики, система управління якістю в закладах вищої освіти зі засобами технічного регулювання на засадах освітньої політики; конкретизовано «дерево цілей» щодо забезпечення інформаційно-комунікаційного суверенітету зв'язку соціокультурних форм з адміністративним управлінням підготовкою менеджерів в закладах вищої освіти; теоретично обґрунтувати зміст і структуру визначення комунікативної компетентності зв'язку в майбутніх менеджерів у закладах вищої освіти; здійснити уточнення та удосконалення понятійно-категоріального апарату, що належить до наукового тезаурусу та

вокабуляру проблеми інформаційної безпеки у сфері освіти, науки й інноватики апарату дослідження комунікативної компетентності зв'язку в майбутніх менеджерів у закладах вищої освіти; зміст понять «компетентність», «професійна компетентність», «соціальна компетентність», «комунікативна компетентність», «комунікативна компетентність зв'язку», «інформаційно-комунікаційна безпека соціокультурних форм організації адміністрування професійної підготовки менеджерів»; критерії – комунікаційно-мотиваційний, партисипативно-конативний та інформаційно-ноосферний та рівні – середній, достатній, високий сформованості комунікативної компетентності зв'язку в майбутніх менеджерів у закладах вищої освіти; освітньо-змістові модулі дисциплін для майбутніх менеджерів – менеджменту та освітньої політики, методології наукового дослідження та навчання професійно-орієнтованих, фахових та спеціальних дисциплін; форми, методи та засоби за організацією навчально-науково-пізнавальної діяльності та місцем дислокації за дидактичною метою. Встановлено, що подальшого розвитку набули методичні рекомендації професійної підготовки менеджерів з комунікативною компетентністю зв'язку у закладах вищої освіти.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів і рекомендації стосовно використання результатів і висновків дисертації.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження Тимошенко В.І. обумовлюється їх спрямованістю на подальший розвиток дослідження проблематики професійної підготовки менеджерів з комунікативною компетентністю зв'язку у закладах вищої освіти і полягало у тому, що дисертаткою розроблено навчально-методичне та інформаційно-технологічне забезпечення освітньо-змістовного модуля навчальних дисциплін – технічного регулювання інформаційного менеджменту у закладах вищої освіти, інформаційно-комунікаційних технологій у сфері освіти, науки й інноватики; упроваджено методiku навчання спеціальних та професійно-орієнтованих дисциплін для інформаційно-комунікаційної сфери організації процесу професійної підготовки менеджерів; конкретизовано методiku організації освітнього процесу – галузі знань менеджерів у сферах 07 «Управління та адміністрування» (073 Менеджмент за освітньою програмою «Менеджмент сфери інфокомунікацій»), 12 Інформаційні технології (123 Комп'ютерна інженерія та 172 Телекомунікації та радіотехніка); систематизовано інформаційно-телекомунікаційні платформи мережевої організації суб'єкт-суб'єктної та суб'єкт-об'єктної взаємодії між надавачами та здобувачами освіти, стейкхолдерами та громадськістю.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях. Основні теоретичні та практичні результати здійсненого дослідження відображено у 14 публікаціях, серед них 3 колективні монографії,

6 статті у наукових фахових виданнях (в тому числі наукометричних) України у галузі педагогіки; 1 стаття у зарубіжних наукових періодичних виданнях і виданнях, віднесених до міжнародних наукометричних баз даних; 4 тези у збірниках матеріалів конференцій.

У цілому дисертаційна робота Тимошенко Валентини Іванівни характеризується високим науковим рівнем теоретичного обґрунтування, а достовірність одержаних результатів підтверджується аналізом великого обсягу літературних джерел (240 найменувань), репрезентативністю вибірки, математичним та статистичним перетворенням якісного та кількісного аналізу емпіричних даних, а також апробацією на конференціях різного рівня.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації.

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Тимошенко Валентини Іванівни, можна висловити деякі зауваження та побажання:

1. Вважаємо, що дисертаційне дослідження Тимошенко В.І. набуло б інформативної привабливості, якщо б у розділі 1 «Методологічне обґрунтування формування комунікативної компетентності зв'язку у майбутніх менеджерів як педагогічна проблема» було розкрито аспекти інституційної реалізації в закладах вищої освіти програмних положень.

2. У розділі 2 «Інформаційно-методичне забезпечення організації освітнього процесу формування комунікативної компетентності в майбутніх менеджерів у закладах вищої освіти» ґрунтовно представлено у п. 2.1. «Науково-методичне забезпечення професійної підготовки майбутніх менеджерів» зміст функцій та технології. Варто було б у розроблений модуль методичного супроводу доповнити власним методичним доробком, який відображує принципи неперервності та наскрізності професійної підготовки майбутніх менеджерів у закладах вищої освіти.

3. В дисертації згадується метод Форда, який не увійшов до загального переліку методів дослідження, хоча в авторефераті на с. 12 у розділі 3 «Розроблення та верифікація проектової моделі формування комунікативної компетентності зв'язку в майбутніх менеджерів у закладах вищої освіти» даний метод вказано. Варто вказати з якою метою його застосовано при проектуванні організаційно-технологічної підсистемі моделі формування комунікативної компетентності зв'язку в майбутніх менеджерів у закладах вищої освіти.

4. Дисертаційне дослідження присвячено професійній підготовці бакалаврів як майбутніх менеджерів з комунікативними компетентностями зв'язку у закладах вищої освіти, хоча слід було б присвятити увагу подальшим перспективам пролонгування навчання у магістратурі.

5. У роботі зустрічаються помилки у транслітерації прізвищ представлених російських вчених.

Загальні висновки й оцінка дисертації.

За актуальністю обраної теми, науковою новизною і практичним значенням отриманих результатів робота «**Формування комунікативної компетентності зв'язку в майбутніх менеджерів у закладах вищої освіти**» повністю відповідає вимогам МОН України, зокрема пп. 9, 11, 12, 13 «**Порядку присудження наукових ступенів**», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно з постановами КМ за № 656 від 19.08.2015 р. та за № 1159 від 30.12.2015 р.), що є підставою для присудження її авторці – **Тимошенко Валентині Іванівні** – наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
заступник декана з наукової роботи
та інформатизації освітнього процесу,
професор кафедри теорії та методик
початкової освіти Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

Н.В. Бахмат

